

- мова в загальноосвітній школі. — 2007. — № 3. — С. 6—12.
3. Керлот Х. Э. Словарь символов / Х. Керлот. — М.: «REFL-book», 1994. — 608 с.
4. Матіос М. Солодка Даруся. Драма на три життя / М. Матіос. — Л.: Піраміда, 2005. — 176 с.
5. Насмінчук І. А. Проза М. Матіос: особливості індивідуального стилю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література» / І. А. Насмінчук. — Івано-Франківськ, 2009. — 16 с.

6. Павлишин Г. Я. Дискурс прози М. Матіос: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література» / Г. Я. Павлишин. — Чернівці, 2012. — 20 с.
7. Римарук І. «Трояка ружа, або Солодка Даруся» / І. Римарук // М. Матіос. Солодка Даруся. Драма на три життя / Марія Матіос. — Л.: Піраміда, 2005. — С. 7—8.

N. BORISENKO

Odesa

PECULIARITIES OF COMPOSITION IN M. MATIOS' NOVEL «SWEET DARUSYA»

The article analysis the peculiarities of composition of M. Matios' novel «Sweet Darusya». The principles of mirror structure are stated.

Key words: composition, novel, figure, plot.

Н. Н. БОРИСЕНКО

г. Одесса

ОСОБЕННОСТИ КОМПОЗИЦИИ РОМАНА М. МАТИОС «СЛАДКАЯ ДАРУСЯ»

В статье проанализированы особенности композиции романа М. Матиос «Сладкая Даруся». Обозначены принципы зеркального построения произведения.

Ключевые слова: композиция, роман, образ, сюжет.

Стаття надійшла до редколегії 10.08.2014 р.

УДК 821.161.2.12.08«1940/1955»

І. П. ВАСИЛИШИН

м. Львів

ip.was@ukr.net

ЕПОХА Й ЛЮДИНА В ПОВОЄННІЙ ПРОЗІ І. БАГРЯНОГО (ФІЛОСОФСЬКО-ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ДИСКУРС)

У статті розглянуто екзистенційно-філософські ідеї, пов'язані з темою «епоха й людина», в повоєнній прозі І. Багряного; виділено провідні екзистенційні мотиви, що визначають художньо-філософську основу творів письменника; проаналізовано екзистенційний конфлікт між людиною й тоталітарною системою в період «смерті епохи».

Ключові слова: епоха й людина, дискурс, екзистенційно-філософські ідеї, «трагічний стоїцизм», «трагічний оптимізм».

Однією з основних тем літературознавчих, наукових студій європейських письменників і філософів ХХ ст. стала тема епохи, висвітлена в багатьох літературних, публіцистичних творах і наукових працях. Поняття «кризи епохи», «смерті епохи й людини», «розбожненої» епохи склали основу екзистенційної літературно-філософської думки початку й середини ХХ століття. У таборах ДіПі екзистенціалізм та екзистенціальна література стали предметом літературно-критичного та світоглядного дискурсів української творчої і наукової інтелігенції. Узагальнюючи й підсумовуючи картину повоєнного літературного процесу, Ю. Шерех (Ю. Шевельов) підкреслив існування в українській літературі «стилів

сучасного світу», серед яких мова йшла і про екзистенціалізм. Широкий тематичний та ідейний спектр художніх творів цього періоду був сконцентрований навколо однієї з провідних європейських тем *епоха й людина*, філософських ідей «кризи епохи» й художньої проблематики, пов'язаної з існуванням людини в «розбожненій» епосі, пошуку нею власної автентичності, релігійно-філософській проблематиці, у якій феномени духовного постають перед людиною як проблема в переломні, драматичні періоди як особистого, так і історичного розвитку. Філософія екзистенціалізму, що в її українському варіанті спиралася насамперед на ідеї «трагічного гуманізму» та «трагічного стоїцизму», а в багатьох випадках

ґрунтувалася на традиційній для української думки «філософії серця», склала ідейно-тематичне підґрунтя численних літературних творів повоєнного періоду.

Проблематику української повоєнної прози охарактеризував у статті «Українська еміграційна література в Європі 1945–1949» Ю. Шерех, зазначивши, що «центральною проблемою української прози була тема української людини. Цю тему висвітлювано в трьох головних тематичних аспектах: в аспекті історичному, в аспекті існування, діяння й змін цієї людини в умовах підсоветського буття і, нарешті, в аспекті її існування і зустрічі з чужим світом у подіях останнього часу – війні та еміграції» [14, 25–1]. Власне, другий і третій тематичні аспекти, підкреслені Ю. Шерехом, стали основою прозової творчості багатьох письменників періоду ДіПі. Найчисленніша кількість творів українських прозаїків цього періоду тематично присвячена, за визначенням Ю. Шереха, «українському життю під советами». Саме характером епохи – зміна суспільно-історичних формацій, період революцій і війн – визначена тематика й проблематика цих прозових творів, їхня «національно-екзистенційна» парадигма. Підкреслюючи синтез національної та екзистенційної парадигм в українській літературі, Ю. Бондаренко зауважує: «Український літературний екзистенціалізм, створений на національному ґрунті, увесь комплекс питань, пов'язаних з існуванням індивідуума, розв'язує крізь призму двох парадигм – національної та екзистенційної, які, зливаючись, утворюють філософський ракурс під загальною назвою «буття української людини в умовах колоніальної агресії» [4, 64].

У контексті екзистенційної проблематики, пов'язаної з темою *епоха й людина*, постають прозові твори І. Багряного, написані у воєнний і повоєнний періоди: романи «Тигрлови» (1946 р.), «Людина біжить над прірвою» (1965 р.), «Сад Гетсиманський» (1950 р.). Про екзистенційне у творчості І. Багряного писали М. Шлемкевич, Т. Марцінюк, Ю. Мартиненко, Ю. Бондаренко, М. Балаклицький, М. Сподарець, Н. Лисенко-Ковальова, О. Ковальчук, М. Кодак, Ю. Лавріненко. М. Шлемкевич, аналізуючи світогляд письменника, зазначив, що першоосновою й метою духовних пошуків митця є «зберегти близьину до люди-

ни, що її відновив екзистенціалізм, але знайти дорогу до життя. Вийти з темряви безнадійності й розпуки» [13, 43]. Епоха раціоналізму, яка породила тоталітарні системи, і людина в «межовій ситуації», що сам на сам веде боротьбу за збереження своєї автентичності, людської сутності, базованої на екзистенційному принципі «свободи вибору» й відповідальності за власний вибір перед собою й іншими, а в загальнофілософському контексті – боротьбу проти ментальної залежності від колоніальної свідомості, що яскраво виявляється в екзистенційно-філософському концепті «інстинкт свободи» (В. Сварог), – визначають екзистенціальний конфлікт у романах письменника. Саме «інстинкт свободи» є для героїв романів І. Багряного – Григорія Многогрішного, Максима Колота, Андрія Чумака – тією руйнівною силою, яка здатна протистояти тоталітарній системі з її ідеологією викорінення, знищення людини й усього людського. Ще в передмові до віршованого роману «Скелька» І. Багрянний, – як зазначає Д. Нитченко, – висловив своє життєве кредо: «Я хочу бути тільки людиною, яких так мало не світі, я хочу бути тільки нею» [9, 22].

Пригодницький роман І. Багряного «Тигрлови» має, водночас, «ідеологічну спрямованість» (І. Качуровський) і філософське підґрунтя, властиве творчості письменника, виражає ідеї «трагічного стоїцизму» і «трагічного оптимізму» в їх екзистенційно-психологічному аспекті. В ідеологічному плані І. Багрянний створює образ-символ хижака – тоталітарної системи, основним принципом життєдіяльності якої є пожирання, знищення людей, культивування цілої схеми полювання на людину як на звіра (уособлення цієї системи – «мисливець за в'язнями» майор НКВС Медвін). Символом тоталітарної машини виступає експрес – дракон, що змітає все на своєму шляху, прорізаючи простори тайги «у невідоме, вперед, у чорну сибірську ніч, на край світу» [2, 8], в якому причаїлися концентраційні табори – світ страху і смерті. Дракон, пекельна машина, переслідує героя на всьому шляху, перетворюючись то в «чорні проти сонця потворища» літаків, то в місто-примару – лігвище дракона.

Письменник моделює два світи, що протистоять один одному: світ пітьми, зла й романтичний світ вільного життя українських посе-

ленців – сім'ї Сірків, яка виступає архетипом українського «Роду і Дому» (Є. Маланюк). Боротьба людини з тоталітарною системою розгортається на тлі дикої, первісної природи – Далекий Схід, безмежне Приамур'я, Зелений Клин. І. Качуровський, порівнюючи творчість Івана Багряного і канадського прозаїка Джеймса Олівера Кервуда, виділяє пейзажну майстерність І. Багряного, наголошуючи на особливому статусі описів природи в пригодницькому романі. Слід зауважити, що в «Тигроловах» дика, незаймана природа з її первісними інстинктами виконує й іншу семантичну функцію: стає особливим ідейним знаком – символом волі, співрозмірним з «інстинктом свободи» головного героя, вираженням через бунт, протест проти абсурду сучасної епохи, що дозволяє силам зла домінувати й вирішувати долю людства. Тріумфальний фінал роману – перемога людини над системою – виражає гуманістичну позицію автора (в дусі сартрівської «моралі дії та рішучості»), його переконання, що пізнання себе, своїх можливостей, розкриття духовного світу, прагнення до свободи через спротив тоталітарній системі здатні подолати трагічні реалії доби. «Григорій Многогрішний перемагає, – зазначає М. Жулинський, – передусім тому, що не визнає себе нулем в історії, не озвірів, не перейнявся озлобленням і ненавистю до людей, зберіг у собі людяність, доброту, здатність співчувати, співпереживати і вірити, що людина може і повинна кинути виклик страшній системі й вистояти» [6, 233].

Ці ж мотиви лежать в основі інших повоєнних творів І. Багряного, ідейно-філософською основою яких є «боротьба за Людину, за людську гідність». У вступному слові до редакційного ним видання роману В. Гришко визначив основну екзистенціальну ідею твору як «тріумф людської гідності на іспиті людини в межовій ситуації боротьби й страждань серед нелюдськості підневільної дійсності» [5, 7]. Власне, на тому, що екзистенціалізм – це єдина теорія, що «надає людині гідність», за яку треба боротися, наголошував Ж.-П. Сартр, виступивши у своїй праці «Екзистенціалізм – це гуманізм» на захист філософії екзистенціалізму й екзистенціальної літератури.

Аналізуючи жанрову специфіку роману «Людина біжить над прірвою», І. Качуровський

зауважує, що «у книзі є фабула, але нема сюжету» [8, 498]. Справді, фабула роману немовби змодельована з окремих епізодів, «екзистенційних ситуацій» (К. Ясперс) між життям і смертю, «над прірвою», в які потрапляє головний герой. Динаміка розгортання драматизму дії, покадрова змінюваність епізодів, фантазматичні «хімерні кадри», авторські ремарки, відсутність розлогих пейзажних описів, лаконічні, уривчасті фрази, різка зміна асоціативних рядів, велика кількість неповних, часто розірваних речень – визначають не лише специфіку авторської манери письма І. Багряного, а й мають певні ознаки модерного стилю, що вплітається в реалістичне полотно роману, визначаючи його архітектоніку.

Епоха постає в романі І. Багряного в екзистенціальному трактуванні як «смерть епохи» – «чорна доба відчаю», в «апокаліптичному гуркоті» якої вчувається напрозорчений Біблією кінець світу. На початку твору письменник розгортає апокаліптичне полотно, в якому картина руйнування Храму («твердині Бога», «символу могутності й святості», «неопалимої купини», «непорушної сили й вічного покою», «надії й підпори всіх страждених і обтяжених») символізує трагедію духовної смерті («похолі душі») – «втрату Бога» в житті людини, залишеної наодинці зі страшною дійсністю. І. Багряний розкриває внутрішньо-психологічний стан людини серед Апокаліпсису в екзистенційній ситуації смерті: «Вони співали над чорним хаосом, над проваллям жаху, здичавіння, жорстокості й смерті, щоб не вибухнути раптом пекучими слізьми безнадії, тягучим криком загубленого, руїнами заваленого, безпритульного, до краю осамітненого людського серця» [1, 6]. Метафоризуючи кризовий стан людської душі, письменник створює екзистенційно-психологічний портрет людини в умовах апокаліптичної дійсності. У «Слові до читача», вставній авторській ремарці, письменник окреслює тематику, проблематику, ідейно-філософські концепти роману: катастрофа епохи – час «апокаліптичних зрушень», «мото-рошне царство руїни, безнадії, краху людської душі» – і протистояння, бунт, протест самотньої, «киненої напризволяще» людини, «приреченої на смерть». Саме серед апокаліптичних руїн починається шлях між життям і смертю «героя нашого часу» Максима Колота.

Тривога, самотність, відчай, страждання, страх, безнадія – герой І. Багряного переживає всю гаму екзистенційних станів, потрапляючи, здавалося б, у безвихідні ситуації. Особливого концептуального значення набуває тут семантика назви роману, визначаючи екзистенційно-філософську спрямованість твору – епоха тоталітаризму постає як духовна й моральна прірва, у якій страшнішою є не фізична, а духовна смерть людини, трагедія руйнування особистості, її спустошення, безвір'я, тваринний страх, моральна нищість, душевна пустка – кінцеве «ніщо» її існування. Персонажі роману виступають на тлі своєрідного театру тоталітарного абсурду. Це і представники тоталітарної системи, її гвинтики, виконавці її волі, й люди духовно спустошені, спотворені системою. Письменник створює цілу галерею людей-перевертнів: у минулому поліцай-«вішальник», а тепер помічник начальника міліції, «работник НКВД» Заєць; працівник «Гестапо-НКВС» Волик; донощик-«патріот» із «колишніх» Ірчук; дезертир, «торбешник» Кутузов, колишній слідчий Луб'янки і «начальник Особливого відділу армії». «У своїх характеристиках, – зазначає Л. Череватенко, – Іван Багряний прагне уникнути одноплановості й однозначності – і це йому вдається» [12, 314–315]. Духовне й моральне спустошення представників тоталітарного режиму письменник передає в діалозі головного героя зі слідчим НКВС: «– Ти... віриш у... людину?! – раптом спитав майор устурч – хоч і тихо, але якось гістєрично й на «ти» ... А я, брат, ні в що, ні в що вже не вірю... Так, ні в що... Ти розумієш, брат?» [1, 112]. Втрата «віри в людину», перетворену в бездуховну «масу», об'єкт «діяльності» тоталітарного режиму, – наслідок антигуманістичної філософії «совєтського» суспільства.

Філософський, морально-етичний дискурс роману складають діалоги між головним героєм та «премудрим Соломоном» Смирновим, новітнім демагогом, професором діамату, завідділу антирелігійної пропаганди. Філософія Смирнова побудована на антигуманістичній теорії людської «маси». Втрата морально-етичного ґрунту й спричинені цим психічні розлади: депресія, людиноненависницька істерія – наслідок руйнування ідейно-філософських засад «совєтського» суспільства

й життєвого конформізму, що призвело до «втрати віри в людину» й створення нового викривленого поняття людської сутності людини-«хробака»: «Від усіх струнких (ілюзорно струнких!) концепцій і систем, від усіх «ізмів», на які спиралася й мусила спиратися душа, лишився пил, хаос, мразь... Блеф то все! Їхня стрункість ілюзорна. І правдивість ілюзорна. То омана!.. Людина є мразь, порох, ніщо! Ніщо!.. «Братєрство, дружба, любов... » Фікція!.. Ідеї всякі... Ха-ха-ха! Ідеї!.. Блеф! У вогневій пробі все те є фікція! Брєхня! Людина – худобина, хам, безхребетний хробак... Чуєш? Хробак – і тільки!.. І от Бог» [1, 20].

Для Смирнова людська «маса», в якій розчиняється «безвільна» людина, не здатна нічому протидіяти, асоціюється з піском великих пустель, підвладним катастрофічним вітрам історії. «Руїнній» філософії, теорії людини-«хробака» «премудрого Соломона» протистоїть філософія «трагічного оптимізму» Максима Колота. Конфлікт філософії Колота і Смирнова в екзистенціальному просторі «чорної доби відчаю» завершується самогубством «премудрого Соломона». Герої роману обирають різні виходи з «межової ситуації». Втрата внутрішнього «я», власної автєнтичності, пов'язане з нею ідейно-філософське божєвілля і врєштє-рєштє смерть як негативний екзистенційний вихід з межової ситуації безнадії й світоглядного фіаско – Смирнов. Свобода вибору через саморефлексію і подолання абсурду, протєст і боротьба як позитивний екзистенційний вихід з межової життєвої ситуації – Максим Колот. Загибель Смирнова – це водночас і крах його псевдофілософії, контраргументувати яку можна словами письменника-екзистєнциалїста А. Камю: «люди бїльшє заслугувують на захоплєння, нїж на зневагу» [7, 369].

Отже, роман І. Багряного є своєрідною моделлю екзистенціальної «межової ситуації», в якій людина або робить через «переживання» і подолання «страху смерті», самоаналіз свідомий вибір власних життєвих вартостєй і готєва до боротьби за їхнє втілення у житті, або відмовляється від цього вибору, що призводить до самонєгації й руйнування особистості. Філософським гімном подолання екзистєнциального «страху смерті» на життєвому шляху («буття-до-смерті» М. Гайдєггєр) стає мотив «Пісні Пісєнь» мудреця Соломона, який

звучить у романі у вигляді своєрідного поетичного рефрену, виконуючи антиципаційну роль в ідейно-філософському підсумкові твору письменника: «Я буду вмирати, та, поки мого дихання в мені, я буду змагатись і буду квапитись хапати іскри сонця, відбитого в людських очах, я буду з тугою вчитись тайни самому запалювати їх, шукаючи в тих іскрах дороги з чорної прірви в безсмертя» [1, 288].

Подолавши зовнішню і внутрішню «межові ситуації» через усвідомлення й ствердження повноти й повноцінності власного буття-у-світі, Максим Колот у пошуках власної автентичності висновує право людини на любов і вільне життя на рідній землі. І. Багрянний висловлює цю ідею через цілу систему філософських афоризмів, що складають ідейно-філософський підсумок роману: «все минає і все проходить, але продовжується життя, джерело якого любов», «найчорніше зло не в силі подолати добро, що виходить з любови», «невмирущим є все, що здібне любити», «в любові тріюмує над чорною тьмою світ». «В своєму романі «Людина біжить над прірвою», – підкреслює М. Сподарець, – автор інтуїтивно окреслив основні поняття екзистенціального вчення, проте зі своєю «багрянівською» специфікою. Особливістю екзистенціального мислення І. Багряного є поняття «віри в людину», яке проходить через усі твори письменника. «Віра в людину» як віра в перевагу божественного стрижня в людині над злом» [11, 255].

«Віра в людину» стає ідейно-філософською основою роману І. Багряного «Сад Гетсиманський». Визначаючи тематику і проблематику твору, І. Качуровський зазначає: «роман «Сад Гетсиманський» – це книга про зраду й відступництво. Але також і про вірність, про непохитність, незламність, про збереження людиною своєї честі й гідності за цілком, здавалось би, неможливих обставин» [8, 486]. «Неможливі обставини» – це та, власне, «межова ситуація», яка стає випробуванням для головного героя, Андрія Чумака, в його протистоянні тоталітарній системі (у загальнофілософському контексті – епосі «смерті людини»). В'язниця, що ламає і знищує людську особистість, фізичні й психологічні тортури і найстрашніші моральні тортури через усвідомлення недовіри й людської зради, яка

прирікає іншу людину на смерть, – кола Дантового пекла героя. Символами трагедії людського відступництва й зради стають образи Каїна і Авеля, Юди Іскаріотського та Ісуса Христа, що переосмислюються в символическі знаки самої епохи – епохи Каїна і Юди. Виразником релігійно-філософської символіки письменника стають золотий «вогненний» щит «з дивною емблемою – емблемою зради, – прип'ятий на чорно-сивій емалі вічності», і архетипний образ-символ Гетсиманського Саду, який у розкритті морально-етичної і екзистенціально-психологічної лінії сюжету містить у собі два мотиви: мотив Юдиного відступництва й зради і екзистенціальні мотиви людської тривоги, відчаю, страждання, страху смерті і водночас подолання їх через віру й надію – психологічна паралель з євангельським сюжетом, співзвучна з молитвою Ісуса Христа на Оливковій горі: «42. Отче, якщо хочеш, віддали від мене цю чашу, однак хай не моя, а твоя буде воля! 43. Тоді з'явився йому ангел з неба, що підкріплював його. 44. Повний скорботи та тривоги, він ще ревніше молився, і піт його став, мов краплі крові, що падали на землю» [10, 218]. Психологізм роману І. Багряного полягає в тому, що саме біль зради, а не фізичні чи психологічні знущання є для героя тією «межовою ситуацією» з екзистенційними станами тривоги, непевності, відчаю, здатною зламати його «віру в людину». Письменник розгортає сюжетну лінію роману, вибудовуючи її як подолання Андрієм Чумаком «екзистенційних ситуацій» – психологічних і моральних пасток, уміло розставлених представниками тоталітарного режиму, і, що найнебезпечніше, самим героєм з його сумнівами, ваганнями, підозрою, що спричиняють «роздвоєння душі», у якій відбувається трагічна внутрішня боротьба між вірою і зневірою. Екзистенційне переживання зради в головного героя настільки сильне, що, доведений до стану «психічного потрясіння» в мить відчаю і безнадії, душевних мук сумніву, він ладен і сам переступити межу, яка відділяє його від Юди: «Так-так! Завербувати!.. Хай живе провокація! Завербувати!!! Вони брата віддали на муки, то ж хіба не справедливо буде одміряти їм повною мірою? І нехай узнають» [3, 190]. Проте миттєву «божевільну думку» про переступ і зраду, відкинуту героєм,

погасив «хтось», що стояв на варті його душі», – совість, «віра в людину», Бог.

Домінуючим екзистенційно-психологічним мотивом епохи «відступництва й зради» є мотив тотальної депресії: страх, втома, апатія, що паралізують людину, перетворюючи її у німу, безсловесну істоту. Саме цю «печать» страху відчуває головний герой, згадуючи у в'язниці невольницьку мандрівку «советським» Харковом: «Невисловлений, затаєний, але невідступний страх! Страх, що змушує старших замирати уста наглухо, а молодих нишкнути зі своїм сміхом і жартами й озиратися кожної хвилини по боках» [3, 54]. Так, навіть обвинувачувачів-катів у їхньому абсурдному прагненні засудити людину женуть не стільки «ідейні переконання», скільки страх, усвідомлення того, що тоталітарна система пожирає всіх: і людей, що чинять їй спротив, і безневинних людей, і самих виконавців її волі. У «комбінаті», «великому конвеєрі» смерті опиняються «люди в пеклі»: священник Петровський, колишній махновець Охріменко, колишній діяч УНР Приходько, професор «Марксо-ленінського інституту» Гепнер, орденоносець Васильченко, «інженер Н» – автор проекту тюрми, Ягельський, «колишній член достославної ЦЕКУКи, член керівної трійки», наївний чоботар Аслан, друзі дитинства – петлюрівський вояк Сокіл і «завербований» ним колишній жорстокий слідчий Криворучко й багато-багато інших. Зло знищує все навколо, не ділячи людей на чужих і своїх, – філософський підсумок письменника. Даремним є пошук будь-якої раціональності в тоталітарному абсурді: «логіки в нелогічному», «сенсу в безсенсовому», «системи в хаосі», абсурдної технократичної теорії «реконструкції людини» – зло ірраціональне за природою своєї суті й сильне та винахідливе у своєму прагненні зламати людину, її дух. Лише Боже втручання рятує головного героя від останнього кроку за межу відчаю, зневіри, «безвихідної, нестерпної, безмежної туги» – акту самогубства як екзистенційного виходу з «межової ситуації», даючи ще один шанс на життя й надію на перемогу людини в абсурдному світі хаосу і зла, даючи змогу випити «гірку чашу» долі до дна, не стати Юдою, не зламатися «на шляху на Голгофу», не втратити «віри в людину».

Отже, епоха в екзистенційальному вимірі І. Багрянного – це епоха «відступництва й зради», породжена тоталітарною системою, «диявольським механізмом» (Л. Череватенко), який, перемелюючи, штовхає людину в прірву бездуховності й смерті. Протистояння людини й епохи стає основним екзистенційним конфліктом, визначаючи домінантні філософські ідеї «трагічного стоїцизму» і «трагічного оптимізму» у творчості письменника.

Список використаних джерел

1. Багрянний І. Людина біжить над прірвою : роман / Іван Багрянний. — К. : Укр. письменник, 1992. — 320 с.
2. Багрянний І. П. Тигролови : [роман] ; Огненне коло : [повість] / Іван Багрянний. — К. : Укр. письменник, 1996. — 350 с.
3. Багрянний І. Сад Гетсиманський / Іван Багрянний. — К. : Наук. думка, 2005. — 547 с.
4. Бондаренко Ю. Національна парадигма українського екзистенціалізму / Юрій Бондаренко // Слово і Час. — 2003. — № 6. — С. 64—69.
5. Гришко В. Невгасна віра в людину : Творчий профіль Івана Багрянного та його посмерт. кн. / Василь Гришко // Багрянний І. Людина біжить над прірвою : роман / І. Багрянний. — Новий Ульм ; Нью Йорк, 1965. — С. I—IV.
6. Жулинський М. Іван Багрянний / Микола Жулинський // Історія української літератури ХХ століття : У 2 кн. / за ред. В. Г. Дончика. — К. : Либідь, 1998. — Кн. 2. — 1998. — С. 231—234.
7. Камю А. Вибрані твори / Альбер Камю ; пер. з фр., передм. Д. Наливайка. — К. : Дніпро, 1991. — 655 с.
8. Качуровський І. Променисті силуети : лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки / Ігор Качуровський. — Мюнхен, 2002. — 798 с.
9. Нитченко Д. Іван Багрянний / Дмитро Нитченко // Березіль. — Харків. — № 7—8. — 1993. — С. 22—44.
10. Новий завіт з коментарем / ред. Лідія Веремієнко. — Л. : СТРИМ, 1994. — 670 с.
11. Сподарець М. П. Екзистенціальні пошуки української людини в романі І. Багрянного «Людина біжить над прірвою» / М. П. Сподарець // Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. ст. / редкол. В. О. Соболь (відп. ред.) та ін. — К. — Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект — Поліграф», 2006. — Вип. XI. — 2006. — С. 250—256.
12. Череватенко Л. «Ходи тільки по лінії найбільшого опору — і ти пізнаєш світ» / Леонід Череватенко // Багрянний І. Людина біжить над прірвою : роман / І. Багрянний ; післям. Л. Череватенко. — К. : Укр. письменник, 1992. — С. 293—319.
13. Шлемкевич М. Проводжаючи Івана Багрянного / Микола Шлемкевич // Сучасність. — 1976. — № 1. — С. 38—43.
14. Шерех Ю. Не для дітей. Літературно-критичні статті і есеї / Юрій Шерех. — Нью-Йорк, 1964. — 415 с.

I. VASYLYSHYN
Lviv

**THE EPOCH AND HUMAN POST-WAR PROSE BY I. BAGRIANYI
(PHILOSOPHICAL-EXISTENTIAL DISCOURSE)**

The article deals with existential-philosophical ideas related to the theme of «the epoch and human» in the post-war prose by I. Bagrynyj, leading existential motifs that define the artistic and philosophical basis of the writer's works are highlighted, the existential conflict between man and the totalitarian system in the period «death of the era» is analyzed.

Key words: epoch and human, discourse, existential-philosophical ideas, «tragic stoicism», «tragic optimism».

И. П. ВАСИЛИШИН
г. Львов

**ЭПОХА И ЧЕЛОВЕК В ПОСЛЕВОЕННОЙ ПРОЗЕ И. БАГРЯНОГО
(ФИЛОСОФСКО-ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНЫЙ ДИСКУРС)**

В статье рассмотрены экзистенциально-философские идеи, связанные с темой «эпоха и человек», в послевоенной прозе И. Багряного, выделены ведущие экзистенциальные мотивы, определяющие художественно-философскую сущность произведений писателя, проанализирован экзистенциальный конфликт между человеком и тоталитарной системой в период «смерти эпохи».

Ключевые слова: эпоха и человек, дискурс, экзистенциально-философские идеи, «трагический стоицизм», «трагический оптимизм».

Стаття надійшла до редколегії 15.07.2014 р.

УДК 821.161.1

Л. В. ВЛАСЕНКО
м. Київ
LyudaVlas@i.ua

**М. С. ЖУКОВА – ЯСКРАВА ПРЕДСТАВНИЦЯ
РОМАНТИЧНОЇ ГРУПИ**

Статтю присвячено дослідженню творчості видатної письменниці початку першої половини XIX століття. Проаналізовано етапи становлення творчого шляху М. С. Жукової. Визначено основні мотиви і сюжети творчої спадщини авторки. Введення до наукового обігу зазначених матеріалів сприятиме поглибленню подальших досліджень у галузі російської літератури.

Ключові слова: забуті письменниці, дослідницька діяльність, творчість.

Розквіт жіночого письменства в Росії припадає на період 1830–1860-х років. Жінок-письменниць і поетес налічувалося на той час близько 30. Усі вони були різного віку, різного соціального становища, але їх об'єднувала література, за допомогою якої вони намагалися висловити своє ставлення до навколишнього світу, до свобод і прав жінки. Це була спроба заявити про себе як про особистість, яка може досягти в житті всього, що вона сама хоче, не лише завдяки своєму батьку чи чоловіку, а самостійно, власними силами і розумом. Звичайно, такі спроби пера слабкої статі не отримали великої підтримки з боку критиків, що були не в захваті від літературних починань письменниць.

Питання творчості забутих авторок на сьогодні залишається малодослідженим. Вивченню художньої спадщини забутих письменниць

пушкінської доби приділялося мало уваги. Хоча останнім часом ситуація дещо змінилася. Наприкінці XIX століття М. Файнштейн видав книгу «Писательницы пушкинской поры. Историко-литературные очерки» [13], в якій дав детальну характеристику життєвого і творчого шляху жінок-авторів першої половини XIX століття. Такі вчені як І. Савкіна [9], М. Пушкарьова [8], Є. Строганова [10] нині займаються дослідженням творчості забутих письменниць і поетес, виводять їх на літературну арену, ознайомлюючи читачів з творами, що вплинули на суспільство та культурний розвиток тогочасної Росії, повертаючи їх із забуття. Хоча, звичайно, роль таких досліджень вельми значна, творчість окремих забутих письменниць залишається не висвітленою.

Мета нашої статті – дослідити творчість забутої письменниці Марії Семенівни Жукової